

O pobačaju

SA STANOVISTA KATOLIČKOG MORALA

Pobačaj, latinski abortus, je odstranjenje nedozrelog ploda (foetus) iz utrobe majke. Plod je nedozrio do sedmoga mjeseca trudnoće i u to vrijeme ne može živjeti izvan utrobe majke, dospije li stoga u to vrijeme van majčine utrobe — nužno umire. Radi toga je pobačaj ubojstvo djeteta (foetusa, ploda). Do pobačaja može doći ili spontano uslijed kakove bolesti ili nesretnog slučaja, ili hotimičnim zahvatom trudne žene ili koga drugoga. Kad se pobačaj izazivlje hotimičnim zahvatom, tada je govor o pobačaju u užem smislu ili o kriminalnom pobačaju.

O pobačaju se može raspravljati sa više gledišta i to sa medicinskog, socijalnog i moralnog. U ovoj raspravi govorit će se o pobačaju samo sa moralnog gledišta, zato će se i riječ pobačaj upotrebljavati u njenom užem smislu. Bit će govor o pobačaju u toliko, u koliko može netko biti zbog njega kriv; točnije rečeno: o tom, da li je pobačaj dopušten ili nedopušten čin. Kao mjerilo prosuđivanja uzima se u ovoj raspravi stanovište zdravog razuma i naravnog zakona, prosvijetljeno i utvrđeno naukom i praksom katoličke Crkve o toj stvari i o stvarima, koje u to zasijecaju.

PRAVNI POLOŽAJ DJETETA U UTROBI MAJKE

Osnovno pitanje, o kojem moramo biti na čistu, kad govorimo o moralnosti pobačaja jest slijedeće: što je sa foetusom glede čovječjih prava? Da li ga možemo smatrati uopće čovjekom, osobom, i to osobito u moralnom pravnom smislu riječi? Da li je foetus samo dio majčina tijela, ili je on nešto posebno; da li se radi o dva različita čovječja individua, dva različita subjekta t. j. foetusu i majci ili je tu samo jedan čovjek, jedan subjekt — majka? Iz toga izlazi odgovor na pitanje, da li je pobačaj ubojstvo ili nije. Stane li se na stanovište, da je foetus samo dio majčina tijela, kao bilo koji od ostalih udova, da se radi samo o jednom individuu — majci, onda se pobačaj ne može smatrati ubojstvom, nego običnom operacijom, koja može — kao i druge operacije — iz različitih izvanjih obzira biti štetna i nemoralna ali ne u sebi. Ako se pak foetus smatra posebnim i od majke različitim subjek-

tom i individuom, onda je pobačaj pravo ubojstvo nevinoga i prema tome sam po sebi i u sebi nemoralan čin.

Da vidimo, čim trebamo smatrati foetus, razmotrimo, što je u čovjeku bitno, po čem je on čovjek, osoba, pravno biće i kad on to postaje. Čovjek je čovjek, osoba, po principu razumnosti i volje t. j. po razumnoj duši, koja je konkretni nosilac razumnosti i valjanosti u čovjeku. Princip života i svih sposobnosti i djelovanja čovjeka: vegetacije, opažanja, mišljenje i htijenje je jedan te isti princip. To bi se još reklo da postoji apsolutno jedinstvo duše. Taj princip, duša, predstavlja sposobnost, moć, prikladnost da u odgovarajućem razvoju tijela i vanjskih prilika manifestira osobitosti ljudske naravi. On je uvijek isti, duša je uvijek jedna, a razvija se prikladnost organa, po kojima duša manifestira svoje sposobnosti. Duša je ovisna o sposobnosti tijela i njegova razvoja. Bez toga životnog principa, duše, koji je jedan i stalan, nema niti života, niti rasta, niti ikakove akcije. Po tom principu je čovjek uopće živa supstancija, po njemu misli i hoće. Čim čovjek počinje biti, makar samo kao živa supstancija, već je nužno da tu mora biti i njegov životni princip, on već ima dušu, drugčije uopće ne bi mogao biti živ. Kao posebna, nova supstanca čovjek počinje opstojati i živjeti već u času začeća. U času oplodnje počinje nova životna od drugih različita i samostalna stanica, koja ima svoj posebni životni princip. Od časa začeća ima čovjek dušu, t. j. ono, što je u njemu bitno, ono po čem je posebno živo biće, ono po čem raste, misli, sudí, odlučuje, jednom riječju ono, po čem je čovjek čovjek, osoba, i nosilac čovječanskih, osobnih prava.

Ako se duša jednako ne očituje u svakom vremenu čovječjeg života, to ne znači, da je u koje vrijeme nema ili da je čovjek u neko vrijeme manje čovjek, a u drugo vrijeme više. Kod smrti prestane istovremeno svaka manifestacija života i fiziološka i psihička, to je dokaz da postoji jedan jedini princip života, da postoji jedinstvo duše. Po tomu je čovjek jednako čovjek u času svog začeća, kao u starosti od nekoliko mjeseci, kao i kad se rodi i kao kad je u najboljoj muževnoj dobi. U svako to vrijeme ima isti životni princip, istu dušu, koja je nosilac svih njegovih životnih manifestacija i čovječjih prava.

Neomaltuzijanisti usprkos svemu tome tvrde, da se foetus ima smatrati dijelom majčina tijela, i to tobože stoga, što foetus živi zajedno sa tijelom majke, što živi samo po njemu i što bez njega ne bi mogao živjeti niti opstojati, pa toga radi da se foetus ne treba smatrati posebnim individuom-čovjekom. Tu treba odgovoriti, da je drugo ono, po čem nešto živi kao zasebni životni individuom, kao osoba po čem, ono što živi, uopće živi, a drugo je ono, od čega to prima životne sokove, i prilike, bez kojih ne bi moglo živjeti. Ono po čem foetus živi, po čem je

posebni životni individuuum, samostalna osoba, to ima on u samom sebi, to dobiva u samom začecu, a to je zapravo bit začeca, da spajanjem muškog i ženskog sjemena nastaje novo živo biće, koje je inspirirano i vođeno novim životnim i duhovnim principom dušom, a tijelo je majke samo ono, od čega to biće prima potrebne uvjete za život i razvoj. Slično je kod biljki. Sjeme u zemlji nikne i izraste, bez zemlje ne može niti niknuti niti izrasti, pa ipak nikom ne pada na pamet da poistovjeti biljku sa zemljom.

Da ospore čovječje osobitosti foetusu, kažu neomaltuzijanci, da dijete u utrobi majke ne pokazuje ništa specifički ljudsko. Ono, vele, provodi samo vegetativni i donekle senzitivni život, a tek kad se rodi, onda se o njem govori kao o ljudskom biću. Ali tu su nelogični. Ta i ono tek rođeno dijete ne pokazuje nikakvih specijalno ljudskih odlika osobito ne razumnosti, govora i volje, nego se ravna po instinktu i psihofiziološkim težnjama. Ono se dakle ne razlikuje mnogo, osobito ne bitno, od onog djeteta, koje je još u utrobi majke. Imajući na umu ovaj prigovor, mogli bi doći u dvojbu, kada se zapravo može govoriti o čovjeku u pravom smislu riječi? Zar tek u njegovoj starosti oko 3 do 4 godine, kada počinje govoriti i praviti neke sudove? Zar razvitkom tijela i većom manifestacijom čovječjih sposobnosti postaje čovjek više čovjek? Što da rečemo za idiote od rođenja, što za one koji polude? Ta oni ne pokazuju toliko ljudske, nego više životinjske osobitosti, pa zar ćemo reći da ti ili nijesu uopće se razvili u ljude ili da su prestali biti ljudi? Ako se dakle kod rođenih i odraslih ljudi uzima kao kriterij čovječnosti, ne samo upotrebljavanje razuma i volje tih bitnih ljudskih osobina, nego više nutarnja sposobnost toga, t. j. da su oni bića, kojih naravi pripada razumnost i volja, zašto se ne bi to protegnulo i na one unutar utrobe majke, i to ne samo do onih od 7 mjeseci starosti, nego do onih tek začetih? Ljudska narav je ista u foetusu od par dana starosti, kao i u odraslom čovjeku, apsurd je naime da bi se narav mijenjala: i po toj naravi je foetus ljudsko biće, pravi čovjek sa svim pravima ljudske osobe. Lijepo kaže o tom Dr. C. Cappelmann, da se sa nešto dobre volje i bez dubokog filozofiranja može svatko uvjeriti, da od časa oplodnje ovula, kad novi život nastaje, koji ima glavni uslov čovječje naravi razumnu dušu i po tom čitavu bit naravi, da se radi o, premda još ne razvijenom, čovječjem individuuum.¹

Iz svega gore razložena jasno izlazi da se foetus, dijete u utrobi majke, ima smatrati pravim čovjekom, osobom, i da mu se moraju priznati sva osnovna prava čovjeka, osobito prava na život.

---

¹ Dr. C. Cappelmann: *De occisione foetus...* Aachen, str. 10.

U starije doba raspravljali su filozofi i teolozi o tom, kad začeti plod dobije dušu. Neki su naime mislili da čovjek dobije razumnu dušu neko vrijeme iza začeća, dok mu se tijelo donekle razvije. Aristotel je smatrao da ima tri stupnja animacije foetusa i to: još prije začeća nalazi se duša in potentia (kao u mogućnosti u klici) u sjemenju roditelja, prvi stupanj animacije u začeću, kad se očituje princip hranjenja i rasta, drugi stupanj je kad dobije foetus osjetilnu moć, a treći stupanj, za koji se ne zna kad nastupa, daje intelektualnu moć. Slično Aristotelu mislili su o tom i drugi stari filozofi i u tom su utjecali i na crkvene pisce. Tako crkveni pisac Theodoret zastupa posrednu animaciju i u potvrdu iste poziva se na Mojsiju, gdje on piše, kako je Bog najprije stvorio čovjeku tijelo a onda udahnuo dušu. Uz to se još poziva i na jedno mjesto knjige Jobove. U djelu *De spiritu et anima*, koje se pripisuje sv. Augustinu kaže se da tijelo raste u utrobi majke prije, nego primi dušu. Genadije Marsejski kaže: *formato jam corpore animam creari et infundi*. Skolastici, kao Lombardo, sv. Toma Aquinski i drugi, a prema njima i Dante drže da muškarac dobije dušu 40 dana a ženska 80 dana iza začeća. To smatraju na osnovu toga, jer su žene u Starom Zavjetu morale ići u hram na očišćenje iza poroda muškog djeteta 40-seti a iza poroda ženskog djeteta 80-seti dan. Ne treba ni da podvlačimo svu proizvoljnost takvoga dokaza. Aleksandar Heleški misli da prije animacije živi tijelo od duše majke ili od životnog kvasca embrija, a tek kasnije dolazi vlastita duša.² Takovog shvaćanja nalazimo još i početkom novog vijeka. Možda je pod utjecajem toga shvaćanja i papa Grgur XIV. u buli *Sedes apostolica* digao ekskomunikaciju za pobačaj tzv. inanimiranog ploda i suzio ju samo na pobačaj animiranog ploda.

Neku razliku između t. zv. inanimiranog i animiranog foetusa čini i papa Siksto V. u buli *Effraenatum*. Isto tako i neki noviji moralisti.³ U najnovije doba ta je razlika posve zabacjena. Međutim bilo ih je i među najstarijim crkvenim piscima, koji su zastupali neposrednu animaciju foetusa t. j. da čovjek prima dušu odmah u času začeća. Tako Grgur Nazijanski uči da duša i tijelo nastaju u isti čas, i to duša potpuna sa svim svojim moćima, koje se onda manifestiraju prema razvitku tijela. Isto uči i sv. Bazilije. Tertulijan rezonira da je život i animacija isto, jer kad izgubiš dušu, gubiš i život; a gdje je život tu je i duša. Dalje

² Vidi: *Dictionnaire de Theologie Catholique*, Tom. I. dio II. Animation.

³ Na pr. Sv. Alfonso Ligori i Gury u *Compendium theol. moralis*.

kaže da čovjek ima život u samom začecu, dakle tu je već i duša. U času začeca Bog stvori čovjeku dušu. Tertulijan ima krivo, kad misli da kako iz kontakta dvaju tijela nastaje novo tijelo, da tako istovremeno iz kontakta dviju duša nastaje nova⁴ duša. Neposrednu animaciju zastupali su teološki fakulteti u Parizu, Beču, Pragu, Rheimsu i Salamanci.⁵ Dopušta ju i sv. Alfonzo Ligori, kad uči da pobačeni foetus, ako imalo pokazuje života treba uvijek krstiti.⁶ Odlučno zastupaju neposrednu animaciju, t. j. odmah u času začeca, Thomas Fienus i Zachias, liječnik Inocenta X. oko godine 1661.⁷ U prilog neposredne animacije idu i odluke Crkve, tako je prema osmom općenitom koncilu izopćen svaki onaj, koji uči da čovjek ima dvije duše, naime najprije senzitivnu a onda intelektualnu.⁸ Na bečkom koncilu g. 1311⁹ i na petom lateranskom je definirano, da je duša supstancijalna forma tijela.¹⁰ U apostolskom breveu proti Guntherovom sistemu kaže se: »Noscimus ut anima eaque rationalis sit vere per se immediata corporis forma.«¹¹ Papa Inocent XI. god. 1679 baca anatemu na one koji kažu, da dijete u utrobi majke nema razumne duše, nego da je dobije tek kad se rodi.¹² Godine 1857 osuđen je Rosmini, što je učio, da se intelektualna duša razvije iz senzitivne.¹³ Glasoviti učenjak Dr. Cazeaux izjavljuje u francuskoj akademiji god. 1852 glede animacije foetusa ovo: »Mi nijesmo više u vremenu, kad su teolozi i filozofi govorili o animaciji ploda; napredak znanosti učinio je kraj svim tim disputama. Klica, germe, prima u času začeca životni princip i nije moguće gledom na to odrediti nikakovu razliku među djetetom tek rođenim i onim još u utrobi majke; među onim od 9 mjeseci i onim od par sati iza začeca.«¹⁴ Uvaženi pisac Coppeus S. I. kaže: »Danas niti jedan medicinski auktoritet ne drži, da je animacija foetusa poslije začeca; znastveni je rezultat da je iza prvog časa začeca embryo (foetus) ljudsko biće i oduhovljen jednom dušom.«¹⁵ U sadašnje vrijeme nema uopće dvojbe o tom, da čovjek u prvom času začeca prima pravu narav, potpunu čovječju narav, prima odmah razumnu dušu, i bez nje ne može ni čas živjeti. Taj životni princip, razumna

⁴ Jer je duša po samoj svojoj naravi — duh, t. j. nematerijalna, jednostavna, jedinstvena i prema tome nedjeljiva.

⁵ Dictionnaire de Theologie Cath. Tom. I. dio II. Animation.

⁶ Dr. Cappellmann: De occisione, str. 10

⁷ Ibid.

⁸ Dictionnaire Théol. Cath. Tom. I. dio II. Animation.

⁹ ¹⁰ ¹¹ Vidi: Dr. Cappellmann: De occisione str. 17 i Dictionnaire Théol. Cath. Tom. I. dio II. Avortement, stupac 2650.

¹² Dictionnaire Théol. Cath. Tom. I. dio II. Avortement.

¹³ Denzinger: Enchiridion symbolorum et definitionum, ed. 18-20 god. 1932.

¹⁴ Dictionnaire Théol. Cath. Tom. I. dio II. Animation.

¹⁵ Ibid.

duša je besmrtna duša, nešto posve duhovno, za nebo određeno i to daje čovjeku njegovu uzvišenu osobnu vrijednost. Po toj duši ima foetus od prvog časa začeca jednaku ontološku, osobnu i pravnu vrijednost kao i odrastao čovjek. Ovo razlaganje o animaciji foetusa pokazuje da po nauci Crkve i pozitivne nauke foetus ima od časa začeca isti životni princip, istu razumnu i besmrtnu dušu kao i odrastao čovjek, pa zato treba s njim postupati kao i s odraslim čovjekom, osobito u osnovnim osobnim pravima. Ovim se potvrđuje napred izloženi stav pravnim položaju djeteta u utrobi majke.

POBAČAJ UBIJSTVO ČOVJEKA I TO NEVINOGA

Pošto je stalno utvrđeno da je foetus, ma u kojoj starosti bio, t. j. od časa začeca, pravi čovjek sa svim osnovnim pravima čovječje osobe, onda je jasno da se ima pobačaj, koji po sebi ubija foetus, smatrati ubijstvom čovjeka. Imaju se dakle za pobačaj primjenjivati isti pravni i moralni principi kao i na ubijstvo odrasla čovjeka. Kao što je ubijstvo zlo, protuprirodni, protumoralni čin, tako je i pobačaj. Kako se ubijstvom gazi osnovno pravo čovjeka, a to je pravo na život, tada se to isto pravo gazi i pobačajem.

Dva su slučaja, kad je dopušteno lišiti čovjeka života, a to su: prvo kad se radi o zločincu, koji je teško povrijedio zakone, prema tome teško povrijedio opće dobro; dosljedno se pretpostavlja da su ti zakoni pravedni i moralni; drugo kad se radi o samcobrani, i to ako se drugačije nikako ne može u samom napadaju spasiti vlastiti život. U jednom i drugom slučaju se radi o krivcu. Zločinac je kriv društvu i opasan po društvo, a napadač je kriv i opasan za napadnutog. Osim ovih dviju okolnosti nema niti jedne, koja bi mogla opravdati ubijstvo čovjeka. Pobačaj je ubijstvo čovjeka, pa je pitanje da li se može koja od ovih okolnosti primijeniti na pobačaj i po tom ga u određenom slučaju učiniti dopuštenim. Oba ova slučaja pretpostavljaju nekakovu krivicu, radi koje se neko ga smije ubiti. Očito je općenito priznato načelo, da se nikad ne smije ubiti nevinog. Dakle može li dijete u utrobi majke biti što krivo?

Glede prvog slučaja: dijete u utrobi majke ne može ništa učiniti protiv zakona, društvenog reda i sigurnosti — a po tom niti biti kažnjeno, osobito ne gubitkom života. Glede drugog slučaja, koji opravdava ubijstvo čovjeka pita se, da li se dijete u utrobi majke može ikada smatrati nepravednim napadačem?

Trudnoća istina predstavlja u pojedinim slučajevima izvjesnu opasnost po život majke, ali kod toga treba uzeti u obzir, da se dijete nalazi u tom položaju bez ikakve svojevoljne djelatnosti. Bez ikakva njezova sudjelovanja je začeto i razvija se u majci, pa makar i tako da je to po majku opasno.

U većini slučajeva, govoreći objektivno, leži zapreka normalnog poroda, ili uzrok koje druge komplikacije kod trudnoće na majčinj strani. Uostalom do začeca djeteta dolazi hotimičnim činom majke, ako baš ne strogo hotimičnim a ono uvijek objektivnim njezinim sudjelovanjem. Niti to da je dijete uopće začeto, kao niti to da je začeto i da se razvija u okolnostima za majku opasnim, ne može se niti u kojem smislu pripisati u njegovu odgovornost niti ga proglasiti krivim za eventualnu štetu majke, a pogotovo se ne može smatrati kao napadača na zdravlje i život majke. Ne može se dakle niti druga okolnost u kojoj se smije ubiti čovjeka primjeniti nikada na dijete u utrobi majke. Dijete u utrobi majke je uvijek nevino, i zato se nikada ne može odobriti pobačaj, ubijstvo djeteta u utrobi majke, dosljedno načelu da se nevinog ne smije nikad ubiti.

Ako dođe u pogibelj život majke radi potpunog razvijanja foetusa i osobito od nemogućeg poroda dolazi se u dilemu, da li obaviti pravo vremeo pobačaj — žrtvovati dijete, ili izvrgnuti majku životnoj opasnosti te žrtvovati majku a redovito i dijete? Što dakle tada? Iz dosadašnjeg razlađanja vidi se da je foetus jednako osoba kao i majka, zatim da je on apsolutno nevin, pa kojim pravom da mu radi majke uzimamo život, na koji on ima jednako pravo kao i ona? Čovjek se može svojevolumo žrtvovati za drugoga, ali dijete u utrobi majke nije u stanju da može uopće šta odlučivati. Kojim pravom da mu drugi tu žrtvu nameću? Pobačajem bi možda koji puta spasili život majci, učinili jedno dobro, ali bi učinili tim što bi izveli pobačaj i veliko zlo, a nikad se ne smije činiti zlo, osobito na štetu drugoga, da bi postigli neko dobro. U slučajevima kolizije životnih interesa majke i foetusa valja tako postupati, da se jednako čuva život majke i foetusa, a ako ipak koje od ovih dvoje pri tom strada, neka bude volja Božja.

STAV KATOLIČKE CRKVE PREMA POBAČAJU

Smatrajući dijete u utrobi majke od prvog časa začeca pravom čovječjom osobom, osobito obzirom na njegovu besmrtnu dušu, te smatrajući ga nevinim u svakom slučaju, prema gore razloženom, osuđuje katolička Crkva pobačaj kao zločin jednak ubojstvu odrasla čovjeka, i po tom ga drži teškim grijehom.

Već grčki apologet Athenagora god. 177 poslije Krista piše: »Kako da mi ubijamo ljude, kad mi kažemo, da žene, ako upotrebljavaju sredstva za pobačaj, ubijaju i da će za pobačaj davati Bođu odgovor.«¹⁶ Tertulijan kaže, da je za kršćane ubijstvo začeca, ubijstvo čovjeka.¹⁷ Sv. Jeronim pak zove one žene, koje čine pobačaj, *nondum noti filii parricidiae* — ubojice još nepoznatog sina.¹⁸ Crkveni sabor u Ankiru god. 314 pozivajući

¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ Okružnica pape Pija XI. o kršćanskom braku. »Čas« 1930/31 god. br. 6.

U većini slučajeva, govoreći objektivno, leži zapreka normalnog poroda, ili uzrok koje druge komplikacije kod trudnoće na majčinj strani. Uostalom do začeca djeteta dolazi hotimičnim činom majke, ako baš ne strogo hotimičnim a ono uvijek objektivnim njezinim sudjelovanjem. Niti to da je dijete uopće začeto, kao niti to da je začeto i da se razvija u okolnostima za majku opasnim, ne može se niti u kojem smislu pripisati u njegovu odgovornost niti ga proglasiti krivim za eventualnu štetu majke, a pogotovo se ne može smatrati kao napadača na zdravlje i život majke. Ne može se dakle niti druga okolnost u kojoj se smije ubiti čovjeka primjeniti nikada na dijete u utrobi majke. Dijete u utrobi majke je uvijek nevino, i zato se nikada ne može odobriti pobačaj, ubijstvo djeteta u utrobi majke, dosljedno načelu da se nevinog ne smije nikad ubiti.

Ako dođe u pogibelj život majke radi potpunog razvijanja foetusa i osobito od nemogućeg poroda dolazi se u dilemu, da li obaviti pravo vremeo pobačaj — žrtvovati dijete, ili izvrgnuti majku životnoj opasnosti te žrtvovati majku a redovito i dijete? Što dakle tada? Iz dosadašnjeg razlađanja vidi se da je foetus jednako osoba kao i majka, zatim da je on apsolutno nevin, pa kojim pravom da mu radi majke uzimamo život, na koji on ima jednako pravo kao i ona? Čovjek se može svojevolum žrtvovati za drugoga, ali dijete u utrobi majke nije u stanju da može uopće šta odlučivati. Kojim pravom da mu drugi tu žrtvu nameću? Pobačajem bi možda koji puta spasili život majci, učinili jedno dobro, ali bi učinili tim što bi izveli pobačaj i veliko zlo, a nikad se ne smije činiti zlo, osobito na štetu drugoga, da bi postigli neko dobro. U slučajevima kolizije životnih interesa majke i foetusa valja tako postupati, da se jednako čuva život majke i foetusa, a ako ipak koje od ovih dvoje pri tom strada, neka bude volja Božja.

STAV KATOLIČKE CRKVE PREMA POBAČAJU

Smatrajući dijete u utrobi majke od prvog časa začeca pravom čovječjom osobom, osobito obzirom na njegovu besmrtnu dušu, te smatrajući ga nevinim u svakom slučaju, prema gore razloženom, osuđuje katolička Crkva pobačaj kao zločin jednak ubojstvu odrasla čovjeka, i po tom ga drži teškim grijehom.

Već grčki apologet Athenagora god. 177 poslije Krista piše: »Kako da mi ubijamo ljude, kad mi kažemo, da žene, ako upotrebljavaju sredstva za pobačaj, ubijaju i da će za pobačaj davati Bođu odgovor.«¹⁶ Tertulijan kaže, da je za kršćane ubijstvo začeca, ubijstvo čovjeka.¹⁷ Sv. Jeronim pak zove one žene, koje čine pobačaj, *nondum noti filii parricidiae* — ubojice još nepoznatog sina.¹⁸ Crkveni sabor u Ankiru god. 314 pozivajući

¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ Okružnica pape Pija XI. o kršćanskom braku. »Čas« 1930/31 god. br. 6.

se na staro pravilo po kojem je žena, koja je počinila pobačaj bila isključena iz Crkve do smrti, ublažuje tu kaznu na 10 godina pokore.¹⁹ Slične kazne odredio je i crkveni sabor u Leridi i onaj u Carigradu god 706. Na odredbe starih koncila poziva se i papa Sikto V., kao u buli *Elifraenatum* god. 1588 udara kaznom ekskomunikacije i iregularnosti, pridržanu Svetoj Stolicu, na one koji izvrše pobačaj i koji kod toga sudjeluju i to bez razlike u kojoj starosti trudnoće.²⁰ Više iz oporuniteta, nego iz načelnog popuštanja ublažio je papa Grgur XIV. god. 1691 ovu kaznenu odredbu Siksta V. tako da je ekskomunikaciju ograničio samo na pobačaj t. zv. animiranog foetusa, i pridržao odrešenje od ekskomunikacije ne sv. Stolicu, nego svećeniku zato od biskupa određenom. Za pobačaj t. zv. inanimiranog foetusa skinuo je kaznu ekskomunikacije.²¹ To ublaženje slijedilo je pod utjecajem rasprava među tadanjim teolozima o tom, da li je dopušten pobačaj t. zv. inanimiranog foetusa, kad taj traži spas života majke. Ako je Crkva ublažila kaznu, to ne znači da je popustila u načelu o nedopuštenosti pobačaja. Da je Crkva osuđivala pobačaj t. zv. inanimiranog ploda, za koji su neki pisci mislili da bi mogao biti dopušten, jer se tobože kod njega još ne radi o čovječjoj osobi, svjedoči odluka pape Inocenta XI. god. 1679. u dekretu od 2 marta, kojom o s u d u j e slijedeću propoziciju: »Slobodno je izazvati pobačaj prije animacije, da se spriječi ubijstvo ili sramota trudne djevojke.²² Kako prije tako i u današnje vrijeme katolička Crkva smatra pobačaj zločinom i uvijek nedopuštenim, makar u kojoj dobi trudnoće se izvršio. Ne čini uopće razlike da li je foetus imaturus ili maturus (dozrio ili nedozrio), animatus ili inanimatus. Crkva ga smatra posebno teškim grijehom i izvršioce udara crkvenom kaznom. U buli *Apostolicae sedis* od 12. listopada 1869. kaže se: »Excommunicationi latae sententiae episcopis sive ordinariis reservatae subjacere declaramus: procurantes abortum effecto secuto.²³ Klerici su degradirani, ako počine ili pomognu počiniti pobačaj. Pod tu crkvenu kaznu eskomunikacije i degradacije potpadaju: oni koji sami izvrše pobačaj, ne oni koji samo pokušaju; oni koji fizički ili moralno putem prisiljavanja direktno pomognu pobačaj izvršiti; žena koja pristane na to da joj drugi izvrše pobačaj. Od te kazne, koja uključuje zabranu pristupanja sakramentima i uskratu crkvena pogreba — ovo onda naime ako je čin točno utvrđen i javno poznat, — može odriješiti samo biskup, odnosno ordinarijat, i onaj svećenik kojemu biskup, ili crkveno pravo tu moć podijeljuje.²⁴

¹⁹ Dictionnaire Théol. Cath. Tom. I. dio II. Avortement.

²⁰ ²¹ ²² Ibid.

²³ Dictionnaire Théol. Cath. Tom. I. dio II. Avortement.

²⁴ Onaj koji nezna za tu kaznu, i u tom neznanju izvrši pobačaj ne pada pod nju, te ga može svaki svećenik od grijeha pobačaja odriješiti, ali ga je svećenik dužan upozoriti na tu crkvenu kaznu i reći mu ako po drugi put izvrši pobačaj, da će u nju pasti. Žena, koja pod silu ili sama izvrši ili dopusti izvršiti na sebi pobačaj, prema nekim auktorima ne potpada pod kaznu eskomunikacije. Ta sila može biti fizičke ili moralne prirode.

Da nam još jasniji bude stav Crkve proti pobačaja evo cita-
ta iz enciklike pape Pia XI. o kršćanskom braku. Na početku
odlomka, u kojem Sv. Otac govori o pobačaju kaže: »*Treba, časna
braćo, da spomenemo drugi preteški zločin, kojim se nastoji ubiti
život djeteta skrivenog u krilu materinu.*« Nešto dalje kaže:
»*Koliko nam je žao majke, kojoj po naravnoj dužnosti prijete teške
opasnosti ne samo za zdravlje, nego i za sam život, ali kakav bi
ikad mogao razlog iole opravdati izravno ubijstvo nevinog? O
tom se naime u ovom predmetu radi. Bilo da se ono vrši na majci,
bilo na djetetu, protivi se zapovijedi Božjoj i glasu prirode: »Ne
ubij!« Život je naime jednoga i drugoga jednako sveta stvar, pa
niti sama državna vlast neće moći nikada imati ovlaštenje, da ga
uništi.*« Malo dalje opet kaže: »Ovdje također ne vri-
jedi nikakovo pravo krvave obrane protiv
nepravednog napadača, (jer tko bi nedužnog ma-
liša nazvao nepravednim napadačem?), nema
također nikakva prava skrajne nužde, kako
ga nazivlju, koje bi se moglo protegnuti do
ubijstva nevinog.²⁵

Po nauci katoličke Crkve nije dakle dopušteno ni iz kojeg
razloga, niti u bilo kakovim okolnostima direktno i hotimice izvr-
šiti pobačaj.

DIREKTNI I INDIREKTNI POBAČAJ

O direktnom pobačaju je govor objektivno uzevši onda, kad
je lijek, operacija, postupak direktno, primarno, usmjeren da iza-
zove pobačaj, te je pobačaj njegov glavni učinak ili po nara-
vi stvari ili po nakani onog, koji izvršuje pobačaj. U
subjektivnom smislu može se govoriti o direktnom pobačaju onda,
kad neka osoba ima nakanu da izvrši pobačaj, pa makar i pomoću
sredstava, koja nemaju glavni nego tek nuzgredni učinak pobačaj.
Očito je da je takav postupak uvijek nedopušten, osobito radi
zle nakane, i radi toga, jer se zna da će sigurna posljedica toga
biti pobačaj. Da se ne smije upotrijebiti niti jedna operacija, lijek
ili postupak na trudnoj ženi, što ima za prvi direktni učinak poba-
čaj, smrti foetusa, makar da je drugotni učinak spas majke,
i makar se kod toga ne želi izvršiti pobačaj, nema zle nakane,
izjavila je Sv. Stolica u pismu od 19 kolovoza 1839 god. kamara-
censkim biskupima, u kojem se kaže: »tuto doceri non posse li-
citam esse quamcumque operationem directe occisivam foetus,
etiam si hoc necessarium foret ad matrem salvandam.²⁶

Indirektni pobačaj je onda, kad se dogodi kao sporedni, dru-
gotni ne nužni učinak lijeka ili operacije na trudnoj ženi, što je
primjenjeno protiv koje bolesti. Niti su sredstva takova da sama

²⁵ Vidi: Enciklika pape Pia XI. O kršćanskom braku. »Katolički List«

1931. br. 6.

²⁶ Vidi: Denzinger: Enchiridion symbolorum br. 1890a.

po sebi imaju posljedicu pobačaj, a niti je nakana da se izvrši pobačaj. U slučaju da bolest i životna opasnost žene stoji baš u samoj trudnoći, u samoj prisutnosti foetusa u utrobi, ne može se govoriti o indirektnom pobačaju, nego o direktnom, jer svaki lijek i zahvat proti tog stanja usmjeren je proti foetusa. Ako trudnoća samo otešćava stanje bolesti, radi se o indirektnom pobačaju, jer je glavni uzrok bolesti nešto drugo a ne trudnoća.

Da li se smije, da se pomogne majci, osobito kad se radi o životu, i kad drugog pouzdanog lijeka nema upotrebiti takav lijek, operacija, postupak, koji bi mogao kao nuzgredični učinak imati pobačaj; osobito je li se to smije tada kad se pobačaj može sa sigurnošću očekivati? Većina teologa je mišljenja da bi se to smjelo, i potom nekako dopuštaju indirektni pobačaj.*

Držeći se dosljedno načela, da je foetus čovječja osoba jednako kao i majka, u dilemi između života majke i foetusa moramo ih jednako cijeliti, jednako čuvati, i zato strogo izbjegavati sve čime bi u brizi za život majke doveli do pobačaja. Majka ima pravo na život, potom i pravo na ona sredstva, koja su za održanje života nužna, zato bi smjela upotrijebiti onaj lijek ili postupak koji je jedini koristan za spasenje njena života, a nije uperen protiv života foetusa, nego tek mu indirektno može škoditi. Ako se baš nađe takav slučaj, što je vrlo rijetko, mora se upozoriti majku nato, da je tim postupkom dijete u opasnosti, a kod primjene takvog lijeka, treba učiniti sve da bi se sačuvalo dijete, t. j. da ne bi došlo do pobačaja. Ako se ipak dogodi pobačaj, neka bude Božja volja. —

U slučaju da je uzrok po život majke neposredno opasnog stanja, bolesti, sama trudnoća t. j. opstanak foetusa u njoj, i po tom jedini izlaz iz opasnosti izvršenje pobačaja, nije u tu svrhu dopušten nijedan lijek ili postupak, nego se treba čekati naravni razvitak stvari, a drugim raznim sredstvima pomagati organizam majke da bar ona ostane u životu. Ako foetus umre, nastat će spontani pobačaj. Isto vrijedi u slučaju da za spas majke postoji samo jedan lijek, ali takav koji direktno uništava foetus, ima kao prvi glavni i posve sigurni učinak pobačaj. On se naime ne smije upotrijebiti, makar kraj toga umrla majka i s njom foetus. To je dosljedno onom, što je napred rečeno o direktnom pobačaju.

U ovakim slučajevima dolaze ljudi u vrlo tešku kušnju. Kako ćemo pustiti majku da u najtežim mukama umre? Ali zar ćemo da ovu spasimo ubiti dijete? No hvala napretku medicinske nauke, sad se već može skoro u svakom slučaju naći sretan izlaz.

---

* Na diskusiju, koja je o tom predmetu nastala između velikog moraliste o. Vermeerscha i liječnika-svećenika o. Gemelli-a O. F. M. još ćemo se osvrnuti. Čini se, da o. Gemelli, inače izvrsni fiziolog, koji je i prema stanovitim zahvatima indirektnog uklanjanja foetusa zauzeo negativni stav, nije s jednakom oštrinom i svestranošću uočio sve primjene ustaljenog moralnog načela de duplici effectu. Nap. Ur. Por. Nouvelle Revue Théologique 1934.

Partus acceleratio — ubrzanje poroda — dolazi u obzir, kad se sigurno predmijeva, da uslijed takove konstrukcije tijela majke neće biti moguć porod, ako bi dijete ostalo u utrobi do njegova potpuna razvitka, pa je potrebno u interesu zdravlja a i života majke i djeteta, da se požuri porod, dok je on još moguć. *Partus acceleratio*, — ubrzanje poroda — primjenjuje se samo kod ploda, koji je već tako razvijen da može živjeti van utrobe majke, a to je već u sedmom mjesecu trudnoće, i u tom se bitno razlikuje od pobačaja. Pošto taj raniji porod ne predstavlja smrt za dijete, a koristan je u izvjesnom slučaju za život majke, to se, uz ozbiljne razloge (zbog kojih je potreban), dovoljnu sigurnost da je plod dosta star, da bi mogao, pošto se rodi, živjeti, i uz veliku pažnju u izvršivanju, može dopustiti a i preporučiti. Veliki razlozi se traže za dopuštenost zato, jer se u tom slučaju ipak stavlja dijete u životnu pogibelj. —

Sectio caesarea ili *Kaiserschnitt*. Kad se dogodi da je nemoguć normalni porod bilo zbog nezgodne konstrukcije tijela majke, bilo iz lošeg položaja tijela djeteta, bilo zbog obamrlosti ili smrti majke, treba nešto poduzeti da se ukloni dijete iz utrobe majke te da se tako spasi majka i dijete ili bar jedno. U takvim slučajevima se upotrebljava *sectio caesarea* ili *Kaiserschnitt*, a ta se operacija sastoji u tom da se prereže iz vana trbuh majke i da se dijete kroz taj prorez izvadi. Tim načinom se spašava i majka i dijete, a u slučaju da majka umre prije izvršenja te operacije spašava se bar dijete. To je vrlo zgodan izlaz iz dileme da li žrtvovati majku ili dijete ili pustiti da oboje umre. U današnje doba, kad je medicinska nauka vrlo napredovala te operacije u više od 90% slučajeva sretno svrše i po majku i po dijete. Ta operacija je od katoličke Crkve dopuštena, pače se u kritičnim slučajevima i preporuča. Naravno da se pretpostavlja da se ista ne vrši prije nego je foetus dozreo, t. j. prije sedmog mjeseca trudnoće. Ta operacija je teška pa se zato ne smije ženu siliti, da joj se podvrgne. Treba dotičnoj razložiti što je na stvari, osobito joj staviti na srce, da ako ona i podlegne da će se živo roditi dijete, koje će biti kršteno i tako, ako baš brzo i umre, bit će bar za nebo spašeno. Reći joj treba da drugog dopuštenog, a niti za njeno zdravlje i život sigurnijeg načina nema, kako bi joj se u tom slučaju pomoglo. Ako na to žena ne pristane, valja prepustiti izlaz volji Božjoj, pa tko preživi, njega će se dalje njegovati. Umre li majka, a predmijeva se da je u njoj živo dijete, makar u kojoj starosti, valja obaviti ovu operaciju, da se dijete bar krsti, ako već nije dosta razvito, da dalje živi. —

Craniotomia, perforatio, cephalotripsia, embriotomija to su nazivi za smanjivanje obujma tijela djeteta putem mehaničkih zahvata na njegovu tijelu, bušenjem

lubanje i sječenjem i sličnim, da bi se moglo tijelo redovitim prolazom izvući van iz utrobe majke. U svakom tom slučaju dječje umire, i zato su ti zahvati direktno ubijstvo ajeteta i potom se nikako ne mogu dopustiti. Na pitanje lionskog biskupa da li se može učiti u katoličkim školama, da je slobodno izvršiti operaciju zvanu *craniotomia*, ako su takove prilike, da propusti li se ta operacija umire majka i dijete, a ako se izvrši spasava se majka, kongregacija St. Oticii odgovorila je sa: *t u t o d o c e r i n o n p o s s e .*²⁷ Takvi zahvati ni u kako teškim okolnostima nijesu dopušteni.

Ovamo ne spada, a ne može se niti zvati embriotomijom, puštanje tekućine oko foetusa, da se smanji oblik uterusa, trbuha, jer od prenapetosti postoji opasnost za majku. Time se naime ne dira u samo tijelo foetusa. Kako ta operacija, kao što i amputacija t. zv. mioma, ima za sigurnu posljedicu pobačaj, to je kongregacija St. Oticii smatrajući diranje u one elemente, koji su foetusu nužni za život, jednakim samoj embriotomiji (kraniotomiji), i ovu operaciju označila nedopuštenom.²⁷ Moralista Augustin Lehmkuhl drži ovu operaciju nečim posve različitim od kraniotomije.²⁸ Dr. C. Cappellmann smatrao je pobačaj, koji slijedi iza ovakova postupka, indirektnim, i zato je mislio da bi taj postupak bio dopušten.²⁹ Sada stoji autentično riješenje da je taj postupak nedopušten, a nije važno u koju vrstu ga ubrojimo.

Laparotomija. Kod ektopičkih začeca, začeca izvan uterusa, događaju se gotovo uvijek teške komplikacije, pa je potreban operacioni zahvat, koji se naziva laparotomija. Mnogi običavaju tu operaciju obavljati prije sedmog mjeseca trudnoće, dok još foetus ne može živjeti van utrobe majke, zato tada dijete sigurno umire. U slučaju takva začeca majka se nalazi u vrlo nezgodnom položaju, ali zar je dijete zato što krivo? Pošto kod te operacije ne umire nužno foetus, nije direktno ugrožen njegov život, to se ta operacija smije izvršiti, ali samo uz veliku pažnju i izvjesnu sigurnost da će se sačuvati život majke i djeteta. Naravno da se ta operacija ne smije izvršiti prije sedmog mjeseca starosti foetusa, jer ako se izvrši prije onda je ona direktno ubijstvo foetusa. O tom imaju riješenja kongregacije St. Oticii i to prvo od 6. svibnja 1898. sinalocuskom biskupu koji glasi: »*Necessitate cogente, licitam esse laparotomiam ad extrahendos esinu matris ectopicos conceptus dummodo et foetus et matris vitae, quantum fieri potest, et opportune provideatur.* U nuždi je dozvoljena laparotomija, da se njom izvade plodi začeti izvan uterusa, samo ako se ozbiljno i na vrijeme sve providi za život ploda i za život majke.«³⁰ Drugo je

²⁷ Denzinger: *Enchiridion symbolorum* 1889.

²⁸ A. Lehmkuhl S. I.: *Theologia moralis* Tm. I. edition IX. str. 502.

²⁹ Dr. C. Capellmann und Bergmann: *Pastoral Medizin* str. 28.

³⁰ Denzinger: *ibid.* br. 1890 b.

riješenje odgovor na pitanje teološkog fakulteta u Marionopolu: »Utrum aliquando liceat e sinu matris extrahere foetus ectopicos adhuc immaturos nondum exacto sexto mense post conceptionem? — Da li je kadgod dozvoljeno izvući iz majčinog krila ektopičke plodove (izvan uterusa začete), koji još nisu zreli ne navršivši još šestoga mjeseca iza začeta, a taj odgovor glasi: »Negative« A obrazlaže ga: jer »nulam partus accelerationem licitam esse, nisi perficiatur tempore ac modis, quibus ex ordinariè contingentibus matris ac foetus vitæ consulatur — nije dopušteno nikakovo ubrzanje poroda osim u vrijeme i na način, kako će po redovitom toku stvari biti sve provideno za život majke i ploda«.»³¹

ZAKLJUČAK

Danas je pobačaj nažalost česta pojava, ali ne radi teškoća u trudnoći i u porodu, jer danas medicinska nauka pomaže, da se gotovo uvijek može sretno proći i za majku i dijete, nego iz različitih drugih obzira socijalno moralnog karaktera, osobito zbog nekog straha i averzije pred djecom. Današnje žene boje se tereta oko rođenja, dojenja i daljnje opskrbe djece, osobito ako se radi o nezakonitom začecu. Ima dosta pisaca različitih zvanja, koji nastoje opravdati izvršivanje pobačaja, i traže dopuštenost pobačaja, u izvjesnim okolnostima. Neomaltuzijanisti traže i uče dopuštenost pobačaja, kao sredstvo ograničenje poroda u svrhu izbjegavanja prevelikog broja žitelja. Drugi pak traže dopuštenost iz t. zv. socijalnih obzira, indikacija. Na pr. kod vanbračnih začeta, jer majka time dolazi u vrlo nezgodan društveni položaj, osobito ako je sirota te kod siromašnih obitelji sa mnogo djece, koju ne mogu hraniti niti opskrbiti, i kod sličnih okolnosti, pa čak i zbog održanja standarda u obitelji.

Neki i sa medicinskog stanovišta zagovaraju dopuštenost pobačaja a vrlo mnogi liječnici tako postupaju kao da je dopušteno vršiti pobačaj. Razlog za dopuštenost pobačaja imalo bi biti navodno to, da se izbjegnú po život i zdravlje opasne komplikacije u vezi sa trudnoćom i drugim zdravstvenim okolnostima trudne žene. Ima ih pače koji i iz tobožnjih eugeničkih obzira zagovaraju dopuštenost pobačaja, da se tako navodno osujeti porod nakazne djece i nepoželjnih tipova. Ovi polaze sa stanovišta sigurnog nasljeđivanja tjelesnih i duševnih mana, u čemu međutim nema sigurnosti. Ako se ne smije ubiti odraslog bogalja, »kripla« i kretena koža vidimo kao takovog, tako se ne smije niti onoga probabilnoga u utrobi majke.

³¹ Vidi: Denzinger: Enchiridion sym. 1890 c.

Materijalisti, koji ne priznaju besmrtnost duše i od Boga postavljenih stalnih moralnih principa, ne mogu niti imati pravi pojam o vrijednosti čovječe ličnosti, pa niti shvatiti da je foetus pravi čovjek i to ravnopravan majci. Kao moralni relativisti ne mogu shvatiti, a osobito dosljedno zastupati, apsolutnost principa, da se nikad ne smije ubiti nevinog. Materijalisti iz svih tabora uče da je pobačaj dopušten, traže da ga i javno pravo proglasi dopuštenim i svojom propagandom utječu na sve slojeve naroda, da podliježu tom mišljenju, da pobačaj nije veliki grijeh, pače da je dopušteno, ako ne drugčije, a ono kao tobože manje zlo. Pod tim utjecajem prakticira se pobačaj bez velikih skrupula i od žena, primalja i liječnika, koji nisu još otpali od vjere, niti postali bezvjeri.

Protiv svih ovih, i usprkos svim teškim okolnostima oko trudnoće, poroda i opskrbe djece, Crkva, ta jedina prava braniteljica moralnih principa i čovječanskih ličnih prava, sa stanovišta da je foetus pravi čovjek, jednak u osnovnim pravima odraslom, uvijek je učila i učit će da je pobačaj ubijstvo nevinog i nedužnog griješan čin, i da nema razloga zbog kojeg bi bio ikad dopušten.³²

Tomo Habdija

---

³² Pomoćna literatura pri izradbi ove rasprave:

Denzinger: *Enchiridion symbolorum et definitionum*, editio 18-20, Friburgi Bresgoviae 1932.

Dictionnaire de Théologie Catholique tom I. dio II. *Animation Avortement*; tom. IV. dio II. *Embryotomie* — Paris 1923 i 1924.

Dr. C. Cappelmann: *De occisione foetus*, Aachen.

Dr. C. Cappelmann und Bergmann: *Pastoral Medizin*, Paderborn 1909.

Enciklika pape Pija XI. *O kršćanskom braku*, Katolički List, god. 1931.

H. Noldin S. I., *De Praeceptis Dei et Ecclesiae*, editio XXI. Oeniponte 1932.

Augustino Lehmkuhl S. I. *Theologia Moralis*, Tom. I. editio IX. Friburgi Brisgoviae 1898.

Franz Adam Göphert: *Moraltheologie*, Paderborn 1920.

Dr. Andrija Živković: *O eugenici sa moralnog gledišta*. Bogoslovska Smotra. Zagreb god. 1932-1933.

Leksikon für theologie und Kirche Tom. I. *abtreibung*, god. 1930.

Dr. S. Zanela: *Apstinencija, Sectio caesarea* — referat u Liječničkom Vjesniku god. 1933. br. 2.

A. M. C. *Le mariage d'après l'encyclique Casti Connubi*. Edition *Mariage et famille*, Paris 14e, 86 rue de Georgovie god. 1932.

O. Dr. A. B., *Ruska iskustva o splavljanju*, »Čas« god. 1932/33 br. IX-X.

Dr. Dinko Tomašić: *Kriminalni pobačaj sa gledišta socijologije i kriminalne politike*, Zagreb 1930.

Paul Bureau: *L'Indiscipline des Moeurs*, Paris 1927.